

מפגש רביעי על המובן מאליו

ד ק א

החשיבה שלנו מבוססת על דברים רבים שאנו מקבלים כמובנים מאליהם במודע או שלא במודע. הדברים המובנים מאליהם האלה חיוניים לחשיבה, אולם הם עלולים להגביל אותה ואף לגרום לטעויות. לכן עלינו לפתח מודעות למובן מאליו ולהעמיד אותו בספק. בכך נפתח פתח לכיווני חשיבה יצירתיים. במפגש זה ננסה ליצור מודעות לדברים שאנו מתייחסים אליהם כמובנים מאליהם, ולאֲתֵּגֶר אותם באמצעות חשיבת "מה היה אילו?". חשיבה זו מאפשרת לנו לדמיין מצב שבו דבר שכל-כך מובן מאליו עבורנו, אינו מתקיים. כך קטנה ההשפעה של המובן מאליו על החשיבה, ומתאפשרים רעיונות חדשים.

א ש ר ו ת

1. הילדים יהיו מודעים לכך שהם מקבלים דברים שונים כמובנים מאליהם.
2. הילדים יתרגלו את חשיפת המובן מאליו במצבים שונים.
3. הילדים יכירו ויפעילו את חשיבת "מה היה אילו?".

פ ע י ל ו ת

פ ע י ל ו ת 1 ב כ מ ה ד ר כ י מ א פ ש ר ל א כ ו ל ק ר מ ב ו ?
(פעילות בזוגות)

- א. מחלקים את הילדים לזוגות. כל זוג מקבל את הדף "אני שואל אחרים" (ראו נספח בעמ' 50).
- ב. הילדים עונים על השאלות המופיעות בדף ומוסיפים שתיים או שלוש שאלות שלהם. יש לכוון את הילדים לשאול שאלות בסגנון השאלות הרשומות בדף.

לתשומת לב המדריך

הפעילות זו מטרה היא לשאול שאלות המכוונות לדברים שבדרך כלל נראים לנו מובנים מאליהם ולסייע איננו נוהגים לזהות לגביהם.

- ג. ממשיכים את הפעילות בזוגות: ילד אחד יהיה "שואל השאלות" והילד השני יהיה "התצפיתן". הזוגות יוצאים לחצר. "שואל השאלות" מציג את השאלות שבדף לאנשים שונים ורושם את תשובותיהם ו"התצפיתן" צופה בנשאלים ורושם את תגובותיהם (למשל: הפתעה, עצבנות, צחוק, התחמקות).
- ד. לאחר 15 דקות הילדים חוזרים פנימה וקוראים בפני כולם תשובות מעניינות שקיבלו.
- ה. שואלים את הילדים: האם יש תשובות שחזרו על עצמן או תשובות דומות לשאלות שונות? (למשל: "כי ככה נברא האדם", "כי ככה זה בטבע").

בעזרת הילדים ממיינים את התשובות לקבוצות ומעניקים שם לכל קבוצה.

מתן שם

שלב המיון ומתן השם מאפיינים את הגורם המשותף לכל קבוצת תשובות, למשל: הסבר מדעי, הסבר דמיוני, וכו'.

ו. "התצפיתנים" קוראים את תצפיותיהם. מבקשים מהילדים להסביר מדוע לדעתם אנשים הגיבו כפי שהגיבו.

ז. במליאה מקיימים דיון פותח בעזרת השאלות האלה:

1. מדוע איננו שואלים את עצמנו שאלות כאלה בדרך כלל?
2. האם יש עוד דברים שאנו מניחים כמובנים מאליהם? האם למישהו יש דוגמא?
3. האם בשיחה עם אדם אפשר לשער מה הוא מניח כמובן מאליו, גם אם אינו אומר זאת במפורש? האם אדם אחר יכול לשער מה אנחנו מניחים כמובן מאליו?

בפעילויות הבאות ננסה לחשוף מה אנחנו ואחרים מניחים כמובן מאליו.

פעילות 2 אני צוחק אתה תוהה

(פעילות אישית)

הילדים ממלאים את דפי הפעילות (ראו נספח בעמ' 51-52) ושומרים אותם. מומלץ שהמדריך ידגים את המשימה עם הדף הראשון יחד עם הילדים.

לתשומת לב המדריך

כאשר חושפים הנחות יסוד של הקריקטוריסט, כדאי לשים לב לכך שיש רמות שונות של הנחות יסוד, ושכמעט תמיד אפשר למצוא "מובן מאליו" נוסף שלא חשבנו עליו. כדאי להביא קריקטורות נוספות, כדי לספק לילדים הזדמנויות לתרגל חשיפת הנחות יסוד.

פעילות 3 מובן שהמובן אינו מובן

(פעילות במליאה)

חידת התיק:

אדם נמצא בדרכו לשדה ותיק על גבו. הוא יודע שכשיגיע לשדה - ימות. מדוע?

- א. הילדים מציירים את המצב המתואר בחידה כפי שהם מדמיינים אותו.
- ב. הילדים שואלים שאלות, שהתשובה עליהן היא כן או לא, על-מנת להגיע לפתרון (הפתרון: האדם הוא צנחן והתיק הוא המצנח, שלא נפתח).
- ג. רושמים על הלוח את החידה ושואלים את הילדים:
 1. מה מופיע בציורים שלכם ואינו נאמר במפורש בחידה? (למשל, הילדים מציירים את האדם הולך לשדה למרות שנאמר רק שהוא נמצא בדרכו לשדה).
 2. כיצד הנחות אלו (שהתייחסתם אליהן כמובנות מאליהן) השפיעו על כיווני הפתרון?
 3. האם תוכלו להיזכר במקרים שבהם קיבלתם דברים כמובנים מאליהם ואחר כך התברר שהם היו מוטעים?

פצילות 4 מסיפורי הרשלי

(פצילות במליאה)

מספרים לילדים את הסיפור^①:

הרשלי היה לץ ידוע בקרב היהודים בעיירות מזרח אירופה. יום אחד כעס הרבי על הרשלי בשל אחד מתעלוליו וציווה עליו לשים פולים בנעליו וללכת עליהם שלושה ימים ורק אחר כך יסלח לו. ביום השני ראה הרבי כי העונש הקשה לא עשה כל

רושם על הרשלי ושאל אותו:

"מה זה הרשלי, האם לא מילאת אחר מצוותי?"

"כן רבי" ענה הרשלי.

"ואיך זה תוכל ללכת על הפולים?" שאל הרבי.

"בישלתי אותם קודם, ענה הרשלי.

צחק הרבי מאוד וסלח לו.

לתשומת לב המדריך

① סיפור מדגים שניתן להטיל ספק במובן מאליו, לשנות אותו ולהגיע לרעיונות יצירתיים.

פצילות 5 מה היה אילו?

(פצילות אישית ודיון במליאה)

לתשומת לב המדריך

① שיבת "מה היה אילו?" מאפשרת לנו לדמיין מצב שבו משהו שהיה לנו מובן מאליו לגמרי, אינו מתקיים. תרגיל זה יכול להסיר מגבלות מהחשיבה, ובכך לאפשר לנו להגיע לרעיונות יצירתיים. אולם, כשאנו מעמידים את המובן מאליו בספק, אין זה אומר שאנו פוסלים אותו. ייתכן שבעזרת חשיבת "מה היה אילו?" נחשוף דווקא השלכות שליליות של המצב החדש ונמצא שהמובן מאליו אכן חיוני לנו.

א. המדריך שואל את הילדים:

מה היה אילו לא היו קיימים ספרים בעולם?

(בפעילות זו ובפעילויות הבאות רצוי לא להסתפק רק בתיאור "העולם האחר", אלא גם לבקש מהילדים להעלות רעיונות כיצד לעקוף בעיות שעלולות להתעורר במצב הדמיוני).

ב. הילדים מציירים מה היה אילו לא היה כוח משיכה.

ג. הילדים בוחרים אחד הדברים המובנים מאליהם שחשפו בפעילות 2 ומתארים בכתב מה היה אילו הוא לא היה מתקיים בעולם.

ד. הילדים קוראים את תיאוריהם במליאה.

ה. המדריך מנחה דיון מסכם במליאה בעזרת השאלות האלה:

1. האם חשוב להיות מודע למובן מאליו?

2. מה תורמת לנו חשיבת "מה היה אילו?"

פצילות 6 משחק מסכם (משחק רביעיות)
(פצילות בקבוצות)

תכנון וארגון

א. מכינים כמה עותקים מכל אחד מארבעת כרטיסי המשימה הבאים:

משימתי היא להביע דעה

משימתי היא לחשוף את המובן מאליו

משימתי היא לשאול מה היה אילו

משימתי היא לענות לשאלה מה היה אילו

ב. מכינים קופסא ובה כרטיסי נושא: כרטיסים שעליהם רשומות שאלות בנושאים שונים: נושאים

אקטואליים, דמיוניים וכדומה (למשל: האם לדעתך קיימים רוחות רפאים? מדוע?).

מהלך המשחק:

1. המדריך מחלק את הילדים לרביעיות, כשכל ילד בכל רביעיה מקבל אחד מארבעת כרטיסי

המשימה.

2. המדריך שולף בכל סיבוב כרטיס עם שאלת נושא, והילדים בכל רביעיה מבצעים את משימותיהם

לפי הסדר.

3. בכל סיבוב הילדים בתוך כל רביעיה מחליפים תפקידים.

לתשומת לב המדריך

המשימה השניה (חשיפת המובן מאליו) היא בעייתית במיוחד, כי אנשים נוטים לחזור בפשטות על הנאמר. יש להקפיד שהילדים יעשו מאמץ לחשוף הנחות סמויות.

אני ומהפגש

כל ילד מסכם את חוויית המפגש בדף משוב אישי

מניחים דיסק

ציטוטים מדפי אני והמפגש שנרשמו בסיום מפגשים בנושא המובן מאליו:

טל:

"מענין לחשוב מה היה אילו היה אפשר לגור במשחק מחשב?"

לירן:

"למה אנשים כל-כך מובן מאליו כל דבר?"

דן:

"מענין מה היה אילו מורים בבית הספר
לא היו חושבים מובן מאליו?"

שירה:

"כייף לראיין אנשים ולדעת מה הם חושבים."

נסנת נעילות | בכמה דרכים אפשר לאכול קרמבו?

אני שואל אחרי

1 מדוע לכיסא יש דווקא ארבע רגליים?

.....

.....

2 אילו צבעים יכולים להיות לעיניים של ילדה?

.....

.....

3 למה לאדם יש שתי עיניים, ולא אחת או שמונה?

.....

.....

4 מדוע חדרים אצלנו אינם עגולים?

.....

.....

5 בכמה דרכים אפשר לאכול קרמבו?

.....

.....

השאלות שלי:

.....

.....

.....

.....

.....

נסכת כחילות 2 אני צומק - אתה מוזה^①

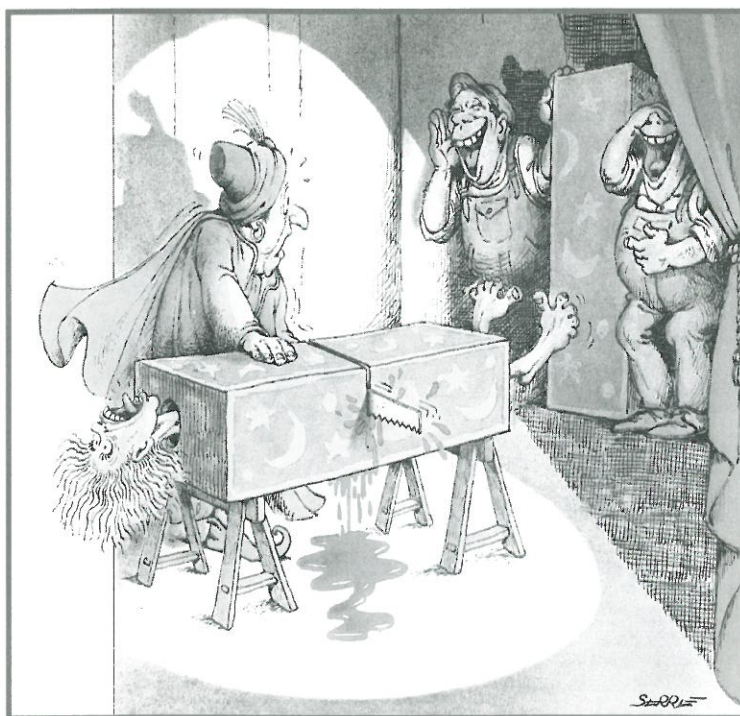
מדוע הדמויות הבאות לא יבינו את הקריקטורה:
○ אורח מכוכב שבו אין כוח משיכה.

○ אדם שנפגע בראשו בתאונה וסובל מהתסמונת "הווה קפוא" - הוא אינו מסוגל לדמיין על-פי המצב בהווה את שיתרחש בעתיד.

צייר הקריקטורה הניח כי הצופה בתמונה מבין דברים מסוימים ולכן אין צורך להסביר אותם. מהם, לדעתכם?

① הקריטורות לקוחות מתוך ספריו של Serre: Savoir vivre ו- Les vacances, Glénat, פאריז, 1981.

נסכת נצילות 2 אני צוחק - אתה תוהה - האשן

מדוע הדמויות הבאות לא יבינו את הקריקטורה:
☐ הקהל במופע הקסמים שבתמונה.

☐ אדם שחי בתרבות בה לעולם לא עושים משהו העלול לפגוע באדם אחר.

צייר הקריקטורה הניח כי הצופה בתמונה מבין דברים מסוימים
 ולכן אין צורך להסביר אותם. מהם, לדעתכם?